

*Халаджи В.В.**

ПОСИЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В РАМКАХ НОВОЇ ІНІЦІАТИВИ ЄВРОСОЮЗУ «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО»

В новій зовнішньополітичній ініціативи Європейської Комісії «Східне партнерство», що охоплює шість країн регіону (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна), запропонована низка принципів, відповідно до яких має реалізовуватися співробітництво між країнами регіону та Євросоюзом. Основний акцент європейських посадовців робиться на тому, що згадана ініціатива покликана не стільки бути декларативним та політичним механізмом взаємодії, проте має на меті стати реальним інструментом співпраці між Об'єднаною Європою-27 та її найближчим оточенням, адже **визначає перспективні напрямки секторальної співпраці**, серед якої важливе місце посідає й енергетична складова. Особливістю «Східного Партнерства» є той факт, що співпраця пропонується як на двосторонній, так і на багатосторонній основі.

Важливим компонентом згаданої ініціативи стає гнучкий підхід до розвитку двосторонньої співпраці з кожною державою-партнером, що дає підстави вважати цей документ перспективним інструментом взаємодії. Зокрема, у Повідомленні ЄК щодо Східного Партнерства (3 грудня 2008 р., Брюссель) визнається, що «держави-партнери не мають ідентичних політичних цілей стосовно своїх відносин з ЄС, але усі вони мають спільне бажання поглибити ці відносини». Таким чином, ЄС поставлений в такі умови, коли змушений адекватно реагувати і, у разі готовності країни-партнера, пропонувати більш інтенсивний рівень відносин і прогресивну інтенсифікацію зв'язків у ключових сферах.

Варто відзначити, що саме двосторонній компонент «Східного Партнерства» представляє для України найбільший інтерес та т.зв. «додану вартість». Особливо важливими виявляються такі аспекти двосторонньої співпраці, як підготовка нових документів на заміну чинних планів дій, «які міститимуть відповідні проміжні етапи й орієнтири та підтримуватимуть національні плани реформ», перспективи часткового відкриття ринку робочої сили ЄС, програми регіонального розвитку, співробітництва у сфері освіти, культури, налагодження міжлюдських контактів тощо. Практичну зацікавленість для України також представляє можливе розширення допомоги ЄС в рамках діючих інструментів допомоги (ENPI). В цьому аспекті, вкрай важливим є створення спеціальної програми допомоги (Всеохоплюючої програми з інституційної розбудови) для зміцнення адміністративної спроможності країн-партнерів в усіх сферах співробітництва, одним із ключових завдань якої є надання підтримки у підготовці та імплементації зобов'язань, що випливають із поглиблених та всеохоплюючих угод ЗВТ, а також започаткування структурованого процесу наближення законодавства України до законодавства ЄС.

В той же час, специфікою ініціативи Східне Партнерство стало введення багатостороннього формату, як основи взаємодії з державами-партнерами в якості групи, що сприятиме налагодженню взаємних зв'язків. Такий рівень співпраці, відповідно до намірів ЄК, сприятиме формуванню спільних позицій та дій між країнами-партнерами у сферах взаємного інтересу шляхом колективного обміну інформацією та досвідом щодо кроків держав-партнерів у напрямку реформ і перетворень.

* здобувач кафедри дипломатичної служби та міжнародних організацій Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На практиці планується проведення кожних два роки самітів ЄС-країни СП, щовесни - зустрічей на рівні міністрів закордонних справ у форматі «27+5(6)» з метою здійснення загальної політичної координації. Передбачається також встановлення **чотирьох тематичних платформ** (ТП), що визначатимуть головні цілі та програму роботи на рівні високих посадових осіб, відповідно до головних сфер співробітництва:

- ТП№1 Демократія, належне управління та стабільність;
- ТП№2 Економічна інтеграція та зближення;
- ТП№3 Енергетична безпека;
- ТП№4 Міжлюдські контакти (people-to-people contacts)

Аналізуючи обрані напрямки співпраці можна стверджувати, що виділення окремої платформи щодо енергетичної співпраці свідчить про нагальну потребу як ЄС, так і країн-партнерів посилювати таку чутливу сферу співпраці. Отже, згідно з установчим документом, робота в рамках згаданої платформи покликана сприяти розвитку регіональних ринків електроенергії, енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, розбудові Південного енергетичного коридору, співпраці із запобігання лихам і техногенним аваріям тощо.

Події початку 2008 року, зокрема так званий «газовий конфлікт Україна – ЄС – РФ», стали своєрідним уроком для держав-членів та керівництва Євросоюзу щодо необхідності спільних скоординованих дій та спільних зусиль разом з партнерами по СП для зміцнення енергетичної безпеки на європейському континенті.

Таким чином, у багатосторонньому вимірі СП має намір підтримувати т.зв. Бакинський процес щодо створення регіонального правового режиму видобутку та транзиту енергоносіїв. У цьому контексті Європейська Комісія має намір просувати нові нестандартні підходи зміцнення безпеки транзиту за допомогою схем спільного управління чи власності нафто/газопроводів компаніями країн-споживачів, транзитерів та виробників енергоносіїв. Планується сприяти інтеграції енергетичних мереж країн-партнерів та ЄС та регіональній гармонізації енергетичного законодавства, реабілітації енергетичної інфраструктури.

Природно, що в Повідомленні щодо СП робиться наголос на «необхідності зміцнювати енергетичну безпеку ЄС та його партнерів згідно з принципами «Енергетичної Хартії» - документа, що ЄС вважає базовим для започаткування співпраці у цій сфері, а його виконання обов'язковим. Адже в розділ Угоди про Асоціацію Україна – ЄС включений окремий розділ «Енергетична взаємозалежність», що встановлює правила торгівлі, інвестицій в енергетичний сектор, що підвищували б прозорість транзиту енергоносіїв, а також необхідність укладення меморандуму про співпрацю в енергетичній сфері.

У випадку Вірменії, акцентується на необхідності закриття Медзаморської АЕС задля безпеки в регіоні. Окрема увага приділяється Азербайджану, як єдиній країні-експортеру енергоносіїв в рамках СП. Наголошується на необхідності прискорення процесу приєднання України та Молдови до енергетичного співтовариства, а також проведення консультацій з іншими партнерами СП щодо набуття ними статусу спостерігача, зокрема їхнього залучення до програми Intelligent Energy Europe. Окрема увага приділяється європейською стороною підвищенню безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів.

Щодо України, яка є основним транзитером енергії до ЄС на східному напрямку, у 2007 р. було завершено попередній аудит газотранспортної системи (ГТС) в рамках фінансованої Євросоюзом технічної допомоги, яка визначила потребу у вагомих інвестиціях, що оцінювалися на рівні €2,500 мільйонів протягом періоду 2007-13 рр. У відповідності до попередніх домовленостей, сторони також погодились організувати спільний моніторинг прогресу, досягнутого в рамках реабілітації нафтогазової транс-

портної системи України. У березні 2009 р. у Брюсселі була проведена міжнародна конференція з питань модернізації газотранспортної системи України.

За результатами численних досліджень європейських експертів було доведено комерційну привабливість продовження нафтопроводу Одеса-Броди до Плоцька в центральній Польщі. Сторони визнають необхідність подальшого просування цього важливого інфраструктурного проекту.

Перспективним для подальшої співпраці в рамках «Східного Партнерства» є той факт, що ще наприкінці 2007 р. до складу Україно-Польського СП «САРМАТІЯ» увійшли компанії Азербайджану, Грузії та Литви. Сторонами було досягнуто принципової домовленості щодо завершення будівництва н\п Одеса – Броди – Полоцьк – Гданськ до станції Адамова Застава (Польща) для запуску його в проектному режимі вже найближчим часом.

Щодо такого актуального для ЄС питання, як диверсифікація маршрутів та джерел постачання природного газу, необхідно зазначити, що ЄК висловила підтримку розбудові нового газопроводу «Білий потік», маршрут якого пролягатиме з Каспійського регіону через Грузію та Чорне море до України. 28 січня 2008 р. під час зустрічі з Комісаром ЄК з питань енергетики А.Пібалгсом Прем'єр-міністр України Ю.В.Тимошенко запропонувала ЄС розглянути проект г\п «Білий потік» з маршрутом першої черги з Азербайджану (родовище Шах-деніз) через Грузію до України.

Серед перспективних напрямків розвитку секторального напрямку співпраці в рамках «Східного партнерства» є питання збереження енергоефективності. Головними проблемами для всіх країн-партнерів у цьому зв'язку стали: необхідність скорочення споживання імпортованих вуглеводнів, рішуче впровадження заходів енергозбереження та відновлювальних джерел енергії. З цією метою європейською стороною готуються пропозиції до «дорожньої карти» (road map) з питань енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії у тісному поєднанні з реалізацією заходів щодо боротьби із змінами клімату. Зокрема, вона складається з таких розділів:

- вдосконалення нормативної та правової бази в галузі енергоефективності, альтернативних та відновлюваних джерел енергії та приведення відповідного законодавства країн-партнерів у відповідність до чинного *acquis* ЄС;
- пріоритетні напрямки співробітництва щодо сприяння енергоефективності та впровадження енергоефективних технологій;
- пріоритети щодо сприяння комерційному виробництву та використанню відновлюваних та альтернативних джерел енергії;
- співпраця з міжнародними фінансовими інституціями та іншими донорами в галузі енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії.

Необхідно відзначити, що у ході перших засідань тематичних платформ щодо співпраці на енергетичному рівні стороною ЄС було наголошено, що «тематичні платформи не є політичними зібраннями», а більшою мірою робочими групами, які покликані виробляти конкретні заходи для виконання конкретних цілей СП, що їх визначили керівники держав в ході Саміту СП в Празі 7 травня 2009 р.

У той же час, важливим та ефективним для України буде якщо багатосторонній формат співробітництва не буде впливати на розвиток двосторонніх відносин держав-партнерів з ЄС, які і надалі керуватимуться принципом диференціації. Отже, першочергову роль для нашої держави має відігравати двостороння взаємодія України та ЄС із врахуванням тих широких можливостей, що містяться у «Східному Партнерстві». Для нас надзвичайний інтерес представляють запропоновані напрями тематичного (секторального) співробітництва та конкретні ініціативи, які пропонуються в рамках як багатосторонньої, так і співпраці між Україною та Євросоюзом.

Результати перших засідань тематичних платформ та розпочата робота по реалізації ініціативи свідчать про ключову роль, що відводиться нашій державі в цій ініціативі. Ми маємо у прагматичний спосіб використовувати елементи «Східного партнерства» настільки, наскільки це сприятиме досягненню цілей інтеграції України до ЄС і за умови, що нова ініціатива ЄС не підмінятиме перспективу набуття Україною членства в ЄС або розширення ЄС в цілому. Варто зазначити, що очікування щодо реалізації «Східного партнерства» мають бути реалістичними, адже цілком зрозуміло, що згадана ініціатива не може передбачити швидкого вирішення всіх питань. Його інструменти призначені для підтримки партнерів у здійсненні внутрішньополітичних перетворень, що може принести користь у довготерміновій перспективі та поступово створити умови для подальшої інтеграції до європейських структур.

Література

1. Emerson Michael, Gergana Noutcheva, Nicu Popescu European Neighbourhood Policy Two Years on: Time indeed for an 'ENP plus' // Associate Research Fellows at CEPS, No. 126 March 2007, Brussels, 323p.
2. Polish-Swedish Proposal: «Eastern Partnership», 23 May 2008// European Neighbourhood Watch, issue 39, 8p.
3. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Eastern Partnership SEC, Brussels, 3 December 2008 COM(2008) 823/4
4. Commission staff working document Brussels, 3 December 2008 SEC (2008) 2974/3
5. Константинов В.Ю. Регіоналізація на схід від ЄС: системні чинники та динаміка // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2005. – Вип. 55, ч.1
6. Мехью А. Україна та Європейський Союз: фінансування прискорення інтеграції, Університет Сасекс, Велика Британія, листопад 2008 року, 215 С.
7. Спільна заява щодо угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Париж, 9 вересня 2008р. (підписана Президентом України В.А.Ющенко та Президентом Франції Н.Саркозі)
8. Перепилиця Г.М. Нові інструменти «Східного партнерства» і можливості для країн-учасниць.